

Nr 198.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket; given Stockholms slott den 20 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Herres och Konungs sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1942.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrin tillför-

säkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Under år 1936 inträdde en förändring såtillvida, att mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1941 års riksdag (prop. nr 212; r. skr. nr 233) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1942.

De allmänna grunderna i nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 28 juni 1941 (nr 532) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och som enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1941, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 juli 1942. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införsel-förbudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt, äger att lämna annan tillstånd till införsel av vara, som avses i förordningen nr 30/1932. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras, under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med svenska sockerfabriksaktiebolaget innehåller följande.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskomelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omförmälda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utän hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som för säkerställande av landets försörjning med socker må anses erforderliga.

2 §.

Bolaget bekräftar, att bolaget inbjudit till teckning av samt sedermera ingått kontrakt med betodlarna angående sockerbetsodling under år 1941 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt med den av Kungl. Maj:t godkända bestämmelsen, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra:

4 kronor 10 öre, därest den totala uppmätta betarealen uppgår till eller överstiger 85 procent av 1940 års odling, och

3 kronor 80 öre vid en uppmätt betareal understigande 85 procent av samma odling.

I betodlingskontrakten har erinrats om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställen av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, hurvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bliva bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vidare bekräftar bolaget, att betodlingskontrakten avseende leverans 1941 till Lidköpings, Linköpings och Mörbylånga råsockerfabriker innehålla i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakt i huvudsak enahanda grunder, som härför tillämpats under 1940.

3 §.

Bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1941 med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1941 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 7 § omförmälda nämnden.

Vad betodlare enligt 2 § i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring

bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1941—31 juli 1942 är bolaget gent emot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt nedan angivna grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun och till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, utan skall bolaget självt täcka dessa utgifter mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 4.45 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda örestal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Med hänsyn till vad sålunda bestämts rörande bland annat underhållskostnader äger bolaget icke att å andra konton (såsom förnödenheter, löner m. fl.) överflytta vad som av bolaget hittills pläгат bokföras å underhållskontot och ej heller att genom påskyndande åtgärder beträffande underhåll och nyanskaffningar å året 1940/41 överföra vad som normalt borde komma först å året 1941/42.

Under avskrivningar, som i detta moment avses, skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkningen, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tillförne avförts före bokslutet å respektive konton.

Sådana utgifter som gåvor till filantropiska företag, understöd till forskning samt överhuvud taget sådana anslag till utomstående, som ej hava samband med sockerrörelsen, få ej belasta av staten granterade kostnadsposter utanför ramen av det belopp, som bolaget jämlikt nu förevarande moment första stycket äger tillgodoräkna sig.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1942, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1942 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1942 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbäggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här

benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden häröver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1941/42 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringsskostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i kronal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt punkt 5 härnedan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt räknas den av bolaget planerade nya tillverkningen av äggvitkehaltigt foder i samband med återtagning av avloppsvatten ej såsom en under statens garanti och prisbestämmande enligt kontraktet och bolagets redovisningsskyldighet fallande del av sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, *dels* ock ett belopp av 4,100,000 kronor avsett att tillhoppa med bolagets å annan verksamhet än tillverkning och försäljning av socker och sirap och här avsedda biprodukter erhållna vinst användas till förräntning av bolagets eget kapital eller till ändamål, som bolaget äger fritt bestämma, dock förutsättes att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omtänk-

samhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagens ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan eftersättande av driftens planmässighet och företagens rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattats av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (*statens sockernämnd*).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1941 till och med den 31 juli 1942 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tillsvidare för tid efter sist sagda dag.

I brev till generaltullstyrelsen den 28 juni 1941 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande (Sv. förf.-saml. nr 533) har Kungl. Maj:t tillkännagivit, att för tiden från och med den 1 februari 1942 till och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes, dock senast den 31 januari 1943, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt.

Vissa bestämmelser rörande betarbetarlöner för år 1941 m. m.

Enligt den förbindelse (jfr Sv. förf.-saml. nr 533/1941), som jämlikt förenämnda kontrakts 3 § skall avfordras betodlare, åligger det sådan odlare dels att vid användning under 1941 av lejd arbetskraft för sockerbets skötsel eller upptagning, där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelser, betala vissa i förbindelsen angivna arbetslöner, dels ock att till täckande av kostnader, som sockernämnden har att bestrida, under 1941 till nämnden erlægga en avgift av — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande — intill 3 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling respektive år. Nyssnämnda arbetslöner ha i förbindelsen bestämts sålunda, att för sommarskötseln skall, därest den omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 91 kronor 52 öre per tunnland, samt att för upptagningen skall betalas ett ackord av minst 88 kronor per tunnland. För upptagning som verkställes senare under året än den 9 november utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 6 öre per 400 sträckfamnar för varje 1,000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed skörden å egendomen överstiger 280 deciton betor per hektar. Helackordet skall alltså vara minst 179 kronor 52 öre per tunnland jämte kvantitetstillägg i förekommande fall. Bortfaller den första hackningen, skall ackordet minskas med 3 kronor 20 öre per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 12 kronor 80 öre. Bortfaller båda sistnämnda hackningar, minskas ackordet med 14 kronor 8 öre per tunnland.

Beträffande vissa betodlare gälla andra bestämmelser. Sålunda skall för betodlare å Gotland och för de betodlare, som teckna betodlingskontrakt med Mörbylänga råsockerfabrik, ackordet utgöra för sommarskötseln minst 87 kronor respektive 90 kronor per tunnland och för upptagningen 80 kronor respektive 77 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen i båda fallen betalas ett kvantitetstillägg av 4 öre per 400 sträckfamnar för varje 1,000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed skörden å egendomen överstiger 250 deciton betor per hektar. Helackordet för dessa betodlare skall alltså i båda fallen vara minst 167 kronor jämte kvantitetstillägg i förekommande fall. Avdragen för icke fullgjord första

hackning skall i dessa fall vara 4 kronor respektive 5 kronor och för icke fullgjord sista hackning 11 kronor respektive 12 kronor, allt per tunnland.

För samtliga betodlare gäller, att kvantitetstillägg skall utbetalas senast två veckor efter kampanjens slut vid vederbörande fabrik. Om arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad slutföra åtaget arbete om minst 3,200 sträckfamnar skall kvantitetstillägg utgå till respektive arbetare i proportion till upptagen areal. Betodlare skall, sedan leveransen av sockerbeter för året avslutats, för betarbetare som så påfordrar förete skriftlig, av svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhandahållen uppgift å sin medelskörd av sockerbeter under året.

Bestämmelse om skyldighet för sockerindustrien att avfordra betodlarna sådan förbindelse, varom nyss nämnts, infördes första gången 1934. Stadgandet tillkom för att hindra underbetalning av arbetskraften samtidigt med att betodlarna genom det statliga ingripandet erhöilo viss prisgaranti. De betarbetarna i förbindelsen tillförsäkrade lönerna ha årligen undergått vissa förhöjningar, svarande mot bestämmelserna i gällande kollektivavtal.

Under tiden 1934—1940 gällde även ett åtagande för sockerindustrien att bestrida 50 procent av kostnaderna för statens sockernämnd. Från och med budgetåret 1940/41 bekostas sockernämndens verksamhet helt av statsmedel. För ändamålet har riksdagen anvisat för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 50,000 kronor och för budgetåret 1942/43 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 45,000 kronor.

Löneförhållandena inom sockerbetsodlingen 1942.

Rörande sommarskötsel och upptagning av sockerbeter m. m. under 1942 gäller ett i februari 1942 mellan å ena sidan svenska lantarbetsgivareföreningen och Skånes lantarbetsgivareförening samt å andra sidan svenska lantarbetareförbundet och dess skånedistrikt ingånget kollektivavtal. Enligt detta skall i huvudsak tillämpas följande. De för 1941 gällande, skiljaktiga villkoren angivas inom parentes.

För sommarskötseln är bestämt ett grundpris av 24 (22) öre för första hackningen, 75 (65) öre för gallringen, 40 (36) öre för hackningen närmast efter gallringen och 22 (20) öre för varje av arbetsgivaren påfordrad annan hackning, allt per 100 sträckfamnar, dock att, därest ingen hackning sker före gallringen, priset för den senare höjes till 92 (82) öre per 100 sträckfamnar. För 1942 års sockerbetskampanj garanteras arbetarna utförande av minst tre arbetsmoment vid sommarskötseln av sockerbeter. Därest allenast gallring utan föregående hackning och hackning närmast efter gallring förekomma, räknas det förra arbetsmomentet som två och betalas med 97 (85) öre per 100 sträckfamnar. Vid sista hackningen förekommande stocklöpare avhuggas utan särskild ersättning. Förenämnda grundpris är vid ett avstånd av 25 cm mellan plantorna i raden beräknat efter 38,000 plantor per 6,400 sträckmeter. Tillägg till eller avdrag från grundpriset skall göras

med hänsyn till det plantantal, som gallringsarbetet givit till resultat. Sålunda utgår tillägg, som ökar med 1 krona 50 öre för varje tusental plantor utöver 38,000 plantor per 6,400 sträckfamnar upp till ett antal av 46,000 plantor men över detta antal återigen minskar med 1 krona 50 öre per 1,000 plantor. Avdrag sker för plantantal understigande 38,000 med 1 krona 50 öre för vardera av de tre första tusentalen plantor och därefter med 3 kronor för tusental, allt per 6,400 sträckfamnar. — För upptagning av sockerbetor utgår ersättning per 400 sträckfamnar med 6 kronor 50 öre (5: 20) för arbete verkställt före den 25 oktober, med 7 kronor (5: 80) för tiden därefter till och med den 9 november samt med 8 kronor för tiden därefter; dock att beträffande arbetare, som fullgjort åtaget arbete, totalersättningen alltid skall utgöra minst 7 kronor per 400 sträckfamnar.

Till arbetare, som utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3,200 sträckfamnar, eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, utgår för verkställt upptagningsarbete s. k. kvantitetstillägg med 6 öre per 400 sträckfamnar för varje fullt 1,000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28,000 kilogram betor per hektar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad fullgöra åtaget arbete (sålunda minst 3,200 sträckfamnar), skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal. För den areal, där plantantalet enligt gårdens före upptagningen verkställda uppmätning överstiger 46,000 per 6,400 sträckfamnar, skall upptagare — därest arbetsgivare påfordrat större plantantal än det nämnda — vara berättigad till en extra ersättning av 50 öre per 400 sträckfamnar. Kvinnliga arbetare, som å egendomen utföra annat fortlöpande arbete, ha rätt till eventuellt kvantitetstillägg oavsett omfånget av upptagningsarbetet. Om den s. k. »smutsprocentens» inverkan på kvantitetstillägget gälla särskilda bestämmelser.

I avtalet angivna 6,400 sträckfamnar motsvara i fråga om sommarskötseln vid ett radavstånd mellan plantorna av 45 centimeter ett tunnland. Sistnämnda ytenhet motsvarar, då fråga är om upptagningen, 16 enheter (rutor) om 400 sträckfamnar. Med utgångspunkt härifrån ernås vid tillämpning av kollektivavtalets ackordspriser i medeltal följande arbetsförtjänster. Sommarskötseln av sockerbetor omfattande 4 arbetsmoment giver en förtjänst av 91 kronor 52 öre per tunnland. Då ersättningen för upptagningen av sockerbetor vid ett medeltal av 5 kronor 50 öre per ruta uppgår till 88 kronor per tunnland, utgör hela förtjänsten på sommarskötsel och upptagning 179 kronor 52 öre per tunnland.

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1941.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—41 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrin tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser.

Vad särskilt angår *betpriset* har under tiden 1932—1939 enligt överenskommelser mellan sockerbolaget och betodlarna i huvudsak gällt den regel, att till grund för beräkning av betpriset för visst år skulle läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) enligt svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden den 1 mars det år, betorna odlats, till den 28 februari nästföljande år, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skulle utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt skulle priset utgöra 7 gånger nämnda grundtal (grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten skulle betpriset röna ett tillägg eller avdrag med $\frac{1}{100}$ av grundpriset. Till följd av statsmakternas åtgärder hade för 1932—1939 års betodling denna regel om betprisets fastställande kompletterats med ett stadgande av innebörd, att odlaren — oberoende av sockerprisets eventuella växlingar — garanterades ett visst lägsta pris för betorna, under förutsättning att han avlämnade sådan förbindelse rörande betarbetarlöner, som förut omnämnts. Ifrågavarande minimipris, som för 1932 års odling sattes till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, undergick senare höjning och utgjorde för 1938 och 1939 års odlingar 2 kronor 70 öre. För 1940 års odling tillämpades en ny beräkningsgrund av innebörd att priset på sockerbeter skulle bestämmas med hänsyn till variationerna i medelhektarskörden. För 1941 års odling bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbeter med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 10 öre, därest den totala uppmätta betarealen uppgick till eller översteg 85 procent av 1940 års odling, och till 3 kronor 80 öre vid en uppmätt areal understigande 85 procent av samma odling.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. under den tid, införselmonopol å socker varit gällande, torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockerhalt	Extra tillägg	Tillhoppa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1932/33	40,681	1,549,398	380	16.95	230.00	13.66	—	243.66
1933/34	50,574	1,839,914	364	18.16	225.00	30.88	—	255.88
1934/35	50,572	1,861,939	368	16.89	225.00	5.48	—	230.48
1935/36	50,640	1,865,930	369	17.52	225.00	21.88	4.00	250.88
1936/37	51,368	1,799,565	350	18.19	225.00	30.80	12.00	267.80
1937/38	55,241	2,076,740	376	18.11	255.00	33.00	—	288.63
1938/39	50,760	1,834,081	361	17.58	270.00	26.66	—	296.66
1939/40	50,750	1,902,212	375	17.69	270.00	28.52	—	298.52
1940/41	54,439	1,859,635	341	17.82	310.00	35.26	—	345.26
1941/42	53,403	1,843,680	345	18.07	410.00	53.04	—	463.04

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1932/33	233,593	228,398
1933/34	304,310	250,738
1934/35	270,063	251,488
1935/36	293,053	262,659
1936/37	298,278	258,093
1937/38	345,428	292,127
1938/39	292,359	272,764
1939/40	307,500	343,727
1940/41	300,263	263,782
1941/42	306,030	262,010

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierat under de olika monopolåren.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1932— $\frac{28}{2}$ 1933.....	31 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1933— $\frac{28}{2}$ 1934.....	31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{31}{5}$ 1933 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1934— $\frac{28}{2}$ 1935.....	
$\frac{1}{3}$ 1935— $\frac{29}{2}$ 1936.....	30 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937.....	31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938.....	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940.....	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna — viss förräntning av bolagets eget kapital däri inräknad — mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar.

Rörande de under monopoltiden faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
28/2 1932—28/8 1932	31	37	38
29/8 1932—13/9 1932	32	38	39
14/9 1932—31/5 1933	31	37	38
1/6 1933—7/6 1933	30	36	37
8/6 1933—8/9 1933	31	37	38
9/9 1933—19/9 1933	32	38	39
20/9 1933—22/11 1933	31	37	38
23/11 1933—22/1 1934	30	36	37
23/1 1934—6/3 1934	31	37	38
7/3 1934—29/2 1936	30	36	37
1/3 1936—19/11 1936	31	37	38
20/11 1936—27/1 1937	30	36	37
28/1 1937—21/4 1939	32	38	39
22/4 1939—3/5 1939	33	39	40
4/5 1939—23/7 1939	34	40	41
24/7 1939—30/7 1939	33	39	40
31/7 1939—6/12 1939	32	38	39
7/12 1939—31/3 1940	34	40	41
1/4 1940—28/2 1941	38	44	45
1/3 1941—4/11 1941	41	47	48
5/11 1941—	45	51	52

Socketbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med 1 augusti ena året till och med 31 juli nästa år, uppgått till följande myckenheter:

1935/36	273,835 ton
1936/37	270,106 »
1937/38	271,812 »
1938/39	293,221 »
1939/40	326,387 »
1940/41	252,023 »

Den sammanlagda förbrukningen i Sverige av socker kan uppskattas till normalt ungefär 270,000 ton per år. Den för året 1938/39 nyss angivna stegrade siffran innebär en ökad expedition av drygt 20,000 ton, till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljningar av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40,000 ton överstego den för samma månader normala försäljningen. Lagringsköpen forto in på året 1940, till dess ransonering infördes den 10 april sistnämnda år. Sedan den 3 november 1940 ingår även sirap i ransoneringen. Vid ransoneringen har man utgått ifrån en beräknad raffinadförbrukning av omkring 250,000 ton per år.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (Sv. förf.-saml. nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöll statens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbolagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att behandla lönetvister mellan betodlare och betarbetare m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter.

I skrivelse den 3 mars 1942 har *statens sockernämnd* lämnat en redogörelse för sin verksamhet under det senaste året.

I skrivelsen har nämnden till en början upptagit en redogörelse för sin granskning av sockerbolagets verksamhet för verksamhetsåren 1940/41 och 1941/42. Härutinnan anföres följande.

Beträffande sockerbolagets verksamhet, i vad den avser sockerrörelsen och statens förhållande därtill, gäller för verksamhetsåren 1939/40 och 1940/41 kontraktet av april 1940 samt för verksamhetsåret 1941/42 kontraktet av april 1941. Det senare kontraktet innefattar i vissa hänseenden ändrade bestämmelser, huvudsakligen avseende en utbrytning av vissa fasta kostnadsposter ur statsgarantien och dessas fastlåsande vid ett visst fixerat belopp pr kg tillverkat råsocker oavsett produktionens storlek, ävensom en ändring av bestämmelserna rörande värderingen av bolagets utgående lager av förnödenheter m. m.

Jämlikt sin instruktion har sockernämnden utövat fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet, i vad denna beröres av nämnda kontrakt, och därvid ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i § 5 i kontrakten, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. I sådant syfte har nämnden tagit del av styrelsens protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande genomgått såväl huvudkontorets som fabrikeras räkenskaper. Resultatet av granskningsarbetet i fråga om räkenskaperna har framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar ävensom genom föredragningar från revisorn. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformationer samt genom inspektion av fabriker har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sitt åliggande jämlikt § 5 e i instruktionen liksom föregående år genom periodvis upprättade räkenskapssammandrag för huvudkontor och fabriker ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tilländalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och dessas förändringar i fråga om socker och dess biprodukter för att därigenom bilda sig en uppfattning om det för kostnadernas täckande erforderliga försälj-

ningspriset. Nämndens verksamhet i sist berörda avseende har tid efter annan föranlett framställningar till Kungl. Maj:t angående fastställande av sådant pris å socker och dess biprodukter, att kostnaderna enligt avtalet därigenom bleve täckta.

Vad först verksamhetsåret 1940/41 beträffar har granskningsarbetet föranlett ett flertal utredningar och undersökningar för klarläggande av kostnadsposter och kostnadsdetaljer, vilka efter överväganden inom nämnden och efter överläggningar med bolagets ledning föranlett vissa omförningar i räkenskaper och bokslut. Bland frågor, vilka särskilt tillragit sig nämndens uppmärksamhet, kan nämnas de viktigare kostnadsposterna i årets bokslut, framför allt kostnaderna för nyanskaffningar, underhåll och avskrivningar.

Beträffande nyanskaffningarna har nämnden granskat dessa vid fabriker under de båda första kontraktsåren, och härefter ha, efter överläggningar med bolagets ledning, vissa normer vunnit tillämpning rörande nyanskaffningarnas uppdelning på anläggnings- och underhållskonti. Härigenom har ett belopp av 434,116 kronor ansetts böra överföras från underhållskontot till anläggningskonti beträffande de båda åren 1939/40 och 1940/41. Vid granskningen av fabriksräkenskaper har vidare särskilt underhållet varit föremål för detaljgranskning, vilken granskning medfört, att för kontraktsåret 1939/40 jämlikt ovan åsyftade normer ett ytterligare belopp av 82,514 kronor ansetts ej böra omfattas av statsgarantien och alltså överförts från driften till anläggningskonti. För räkenskapsåret 1940/41 är granskningen av underhålls- eller omkostnadsposterna ännu ej helt slutförd, men granskningen torde giva till resultat att ytterligare vissa poster böra överföras från underhållskontot till nyanläggningskonto. Samtliga här berörda överföringar innefatta givetvis en kostnadsminskning, som kommer statsregleringen till godo.

Granskningen av nyanskaffningarna har samtidigt innefattat granskning av de av bolaget gjorda avskrivningarna och utraneringarna, och nämnden har härvid särskilt prövat bolagets yrkanden jämlikt § 5: 1 i kontraktet om medgivande av extra avskrivningar med 75 procent av till följd av krisförhållandena uppkommen merkostnad vid ersättningsanskaffning. Efter av bolaget på nämndens anmodan verkställda särskilda utredningar har nämnden, sedan vissa återföringar ägt rum, ansett sig enligt nyssnämnda paragraf kunna medgiva en extra avskrivning för de båda första kontraktsåren med tillhoppa 176,941 kronor. Omnämnas kan, att bestämmelsen rörande »75 procentavskrivningen» på nämndens föranstaltande medfört betydande öknings i brandförsäkringarna för eliminerande av den risk en omfattande brandskada eljest kunnat komma att tillskynda statsregleringen.

En annan betydande kostnadspost är materialier och förbrukningsartiklar. För att förebygga svårigheter och tvister vid statsregleringens utlöpande har vid varje fabrik omfattande och specificerade inventarieböcker upplagts, vilkas ingångskvantiteter och ingångsvärden den 1 aug. 1939 medelst stickprov kontrollerats. På grund av bestämmelsen i § 5: 2 i 1941 års avtal ha inventarieförteckningarna under året kompletterats på så sätt, att för varje varuslag och varukvalitet lagerreserven i kontraktets mening uträknats och angivits i inventarieboken. Lagerbokföringen har härjämte på framställning om lagts och gjorts enhetlig för samtliga fabriker. Av de olika lagervarorna har nämnden ägnat särskild uppmärksamhet åt de större och betydelsefullare, framför allt bränsle, kalk och betfro. Då kolbristen framtvingat en viss övergång till det dyrare vedbränslet och då bolaget träffat anstalter för egen torvproduktion, har nämnden för ernående av en överblick av ved- och torvproduktionens ekonomiska konsekvenser föranstallt om utredning rörande dessa ersättningsbränslets värme- och värdeenheter, jämförda med kol av normal-

kvalitet. Utredningen har verkställt av bolaget, och nämnden har efter bränslekommissionens hörande godtagit de i utredningen angivna grunderna för värdeberäkning av ved- och torvbränslen. Samtidigt har nämnden uttalat, att den för sockerfabrikationen ifrågakommande torven från bolagets egen mosse finge debiteras sockerrörelsen med högst ett pris, motsvarande billigaste inköpspris för annat inhemskt bränsle än kol efter nyssnämnda bränsle- och värdeberäkning. — Beträffande kalken, vilken i huvudsak inköpes från kalkbrott, som ägas av ett bolagets dotterföretag, har nämnden förvissat sig om, att kostnaderna icke debiteras sockerrörelsen till högre pris än det i allmänna marknaden rådande, ej heller högre, än som betalas av andra större köpare hos berörda kalkbrott. — Bedömandet av kostnaderna för betfro har erbjudit större svårigheter, enär ett marknadspris härå under nuvarande förhållanden knappast är rådande. Frågan är alltjämt föremål för utredning.

I samband med granskningen av priserna å frö och kalksten har nämnden även uppmärksammat övriga mellanhavanden mellan bolaget och detsamma närstående företag. Då sjötransporterna av kalksten och råsocker till övervägande delen utföras medelst bolagets egna eller dotterföretags fartyg och äro av avgörande betydelse särskilt för priset å kalksten, har utredning verkställt rörande de sockerrörelsen påförda frakterna, vilken utredning underställt trafikkommissionen för yttrande. Sedan denna funnit de tillämpade fraktsatserna skäligen, har nämnden godkänt de gjorda fraktdebiteringarna. Beträffande leveranser från sockerbolaget till närstående företag har nämnden uttalat, att dylika ej utan nämndens hörande böra äga rum till lägre pris än vare sig anskaffnings- eller dagsvärdet. I övrigt har nämnden granskat här ifrågakommande debiteringar och krediteringar, varvid tillsetts, att riktiga priser tillämpats.

En annan kostnadspost av betydelse är de allmänna omkostnaderna. Dessa hava följts vid såväl huvudkontoret som fabrikena, varvid särskilt bolagets kostnader för gåvor, bidrag, representation och reklam uppmärksammas, och nämnden har här framhållit angelägenheten av, att dessa kostnader under förhanden varande förhållanden nedpressas till lägsta möjliga.

I 1939/40 års bokslut hade avsatts ett uppskattat belopp för täckande av de detta års rörelse påvilande skatter, vilka jämlikt § 5: 4 i kontraktet innefattas i statens garanti. Sedermera har hela skattefrågan underkastats ingående utredning inom nämnden med biträde av särskild av vederbörande departement anvisad skatteexpert. På grundval av de i anledning härav verkställda utredningar och efter upprepade överläggningar med bolagets ledning har mellan sockernämnden och bolaget träffats en överenskommelse, vari de under statsgarantien fallande skatteutgifter och avsättningar till självriskfonder noggrant angivas. Överenskommelsen är likväl för sockernämndens vidkommande bindande endast under förutsättning av att den vinner regeringens gillande.

Vid granskningen av sockerrörelsen påvilande frakter och hamnomkostnader har nämnden uppmärksammat, att denna rörelse påförts kostnader för beredskapslagring av socker under räkenskapsåren 1939/40 och 1940/41 med respektive 218,096 och 243,244 kronor. Nämnden har ifrågasatt, huruvida kostnader av denna art böra bäras av sockerregleringen enligt garantiavtalet och om det icke i stället vore mera befogat, att de särskilda kostnaderna för dylik beredskapslagring, däri inräknat eventuella kostnader för av lagringen förorsakad kvalitetsförsämring, ersattes av särskilda för ändamålet disponibla statsmedel.

På av Sveriges betodlares centralförbund gjord framställning har under föregående år inom nämnden en undersökning verkställt i en av Svedala betodlareförening väckt tvistefråga rörande eventuella felaktigheter i det av bo-

laget och föreningen framlagda materialet rörande invägningen av orena betor vid Svedala sockerfabriks vågstationer och järnvägsvåg. Undersökningens resultat, som tillställts båda parter, har föranlett, att tvistefrågan nu torde ha avförts från dagordningen.

Sedan sockerrörelsens kostnader blivit fastställda på sätt nu angivits, företer sockerbolagets bokslut per den 31 augusti 1941, efter det bolagets kostnader blivit täckta och den bolaget enligt kontraktet tillerkända vinsten å sockerrörelsen blivit redovisad, ett belopp av 2,889,999 kronor 93 öre statsregleringen till godo, med vilket belopp sockerbolaget sålunda vid nämnda tidpunkt var redovisningsskyldigt gentemot staten. Resultatet innebär, att statens tillgodohavande, som vid ingången av räkenskapsåret 1939/40 utgjorde 6,736,102 kronor 12 öre, under verksamhetsåret 1940/41 nedgått med ett belopp av 3,846,102 kronor 19 öre. Beträffande statens ovannämnda tillgodohavande, 2,889,999 kronor 93 öre, må framhållas, att beloppet ej kan anses såsom definitivt fixerat utan sannolikt kommer att något ökas, beroende på att det i vinst- och förlusträkningen upptagna skattebeloppet grundats på förhandsuppskattning och att nämndens granskning av vissa kostnadsposter ännu ej slutförts.

Beträffande verksamhetsåret den 1 augusti 1941—31 juli 1942 har nämnden anfört följande.

I motsats till vad fallet varit beträffande flertalet av lantbrukets övriga produkter, har betodlingen utvecklats sig oväntat gynnsamt. Arealen blev, trots att uppgörelse om betodlingen drog ut på tiden, i det närmaste lika stor som det föregående årets eller 53,403 hektar. Skörden per hektar blev något bättre eller 34,524 kilogram per hektar. Inköpta betmängden utgjorde 1,843,680 ton; sockerhalten blev den högsta under senaste 5-årsperioden (18.07 %) och undervikten på grund av betornas lägre smutshalt väsentligt mindre än året förut eller 0.44 procent, innebärande en besparing å frakter och lättare fabriktionsarbete. Råsockermängden blev — till följd av den höga sockerhalten — 306,030 ton mot 300,263 ton föregående år, alltså en ökning med cirka 6,000 ton trots en med cirka 1,000 hektar minskad areal.

Om resultatet av betodlingen sålunda för närvarande kan definitivt överblickas och måste anses såsom gott, är det givetvis svårare att redan nu göra något bestämt uttalande rörande årets sockertillverkning och dess slutresultat. Beträffande råsockertillverkningen är visserligen ett dylikt uttalande lättare att göra, då råsockerkampanjen för närvarande är avslutad, men ovisshetsmomenten äro likväl mångahanda. Bokslut föreligger emellertid per den 31 december 1941 och nämnden har härjämte genom förhandskalkyler och kostnadssammanställningar sökt bilda sig en uppfattning om det sannolika utfallet av årets sockerrörelse. Beträffande först raffinadtillverkningens omfattning torde den med nuvarande ransonering komma att hålla sig på ungefär samma nivå som under föregående år, eller vid cirka 265,000 ton, medförande en icke oväsentligt ökad lagerhållning av såväl råsocker som raffinad. Den ökade lagerhållningen till stegrade lagervärden ävensom den under året väsentligt utökade nyanskaffningen (bland annat en ny stor ångpanneanläggning i Göteborg, ett stort antal kostnadskrävande betlossningsanordningar m. m.) kommer att öka bolagets skuldsättning, vilket åter i sin ordning kommer att påverka de under statsgarantien fallande räntekostnaderna. — Beträffande tillverkningskostnaderna äro bolagets kostnader för underhåll, avskrivningar, skatter och vissa gåvor enligt bestämmelserna i 1941 års kontrakt låsta vid ett belopp av 4.45 öre per kilogram råsocker. Beträffande övriga kostnadsposter — frånsett betkostnaderna — torde några större förskjutningar knappast behöva befaras utom möjligen beträffande löner, räntor och mate-

rialier, av vilka lönerna komma att påverkas av indextilläggen och materialerna av den fortgående prisstegringen på marknaden. Orsaken till ökningen i räntor har redan berörts. Ett ytterligare ovisshetsmoment finnes likväl. Skulle kolsituationen förvärras och därmed en större övergång till ved- och torvbränslen framtingas, kommer detta att medföra en kännbar fördyring av bränslekostnaden. Den största kostnadsposten är likväl betkostnaden, vilken avgörande påverkar sockrets kostnadspris. Enligt gällande av staten godkända regler utgjorde betpriset år 1941 4 kronor 10 öre per deciton 16 0/0-iga betor, vartill kommer för högre sockerhalt 53.04 öre. Motsvarande pris år 1940 utgjorde 3 kronor 10 öre med ett tillägg av 35.26 öre. Betpriset har sålunda under året ökats med 118 öre per deciton eller med 34.1 procent innebärande en merkostnad vid sockertillverkningen av cirka 21,715,000 kronor eller 7.10 öre per kilogram tillverkat råsocker och 7.73 öre per kilogram framställd raffinad. — För mötande av den under året sålunda uppkomna starka stegringen i tillverkningskostnaderna har sockernämnden sett sig nödsakad att hos Kungl. Maj:t föreslå erforderliga prisförhöjningar å socker, sirap och mellass m. m. Kungl. Maj:t har från och med tillverkningsåret 1941 medgivit viss höjning av priserna på melass, fodersirap, sockersnitsel och våt betmassa. Vidare har Kungl. Maj:t från och med den 5 november 1941 medgivit viss höjning av priserna på socker och sirap, nämligen med 4 öre per kilogram.

Den rådande kristiden har föranlett bolaget till upptagande av ett flertal nya verksamhetsgrenar, liggande utanför statsregleringen. I § 5:4 i 1941 års statskontrakt har medgivits, att den av bolaget planerade nya tillverkningen av äggvittehaltigt foder i samband med återtagning av avloppsvattnet ej räknas såsom en under statens garanti och prisbestämmande enligt kontraktet och bolagets redovisningsskyldighet fallande del av sockerrörelsen. Denna rörelse har under hösten 1941 igångsatts. Utanför sockerrörelsen och bolagets redovisningsskyldighet ligger vidare enligt Kungl. Maj:ts medgivande det överskott av betmassa, som uppkommer genom nämnda återtagning av avloppsvatten och vilket efter livsmedelskommissionens anmodan användes för tillverkning av kaffesurrogat. Med livsmedelskommissionens medgivande har bolaget likaledes under år 1941 upptagit en betydande tillverkning av fodersirap och cellfor. Cellfortillverkningen bedrivs i från sockerrörelsen skilda lokaler och med av livsmedelskommissionen till förfogande ställd melass och andra sockerprodukter, för vilka produkter likvid erlägges av bolaget efter enahanda grunder som av andra köpare. Beträffande samtliga här nämnda rörelsegrenar liksom beträffande de tidigare av bolaget bedrivna sidorörelserna (rederi, jordbruksdrift, fröförädling m. m.) uppmärksammar nämnden, att ur tillverkningen eller rörelsen härrörande kostnader hållas utanför sockerrörelsen genom att bokföras å särskilda konti. Endast beträffande uppdelningen av vissa allmänna omkostnader hava svårigheter yppat sig att finna en rättvis fördelningsgrund, men även härutinnan torde en lösning komma att finnas.

En annan av bolaget vidtagen åtgärd av kristidsnatur är, att bolaget från den 1 juli 1941 övergått till förenklad raffinering av socker, så kallad krisraffinering. Genom åtgärden beräknas å raffinadtillverkningen en bränslebesparing ernås med 30 å 35 procent, representerande ett värde med nu gällande bränslepriser av c:a 1.1 å 1.2 milj. kr. Ett ytterligare steg i denna riktning har med nämndens godkännande härjämte tagits vid de kombinerade fabrikerne, genom att det sockertekniska arbetet vid dessa fabriker ändrats så, att råsockret under 1941 års kampanj icke framkommit såsom sådant utan redan på ett tidigt stadium i produktionsprocessen bearbetats för framställning av s. k. vitsocker. Genom den förkortade produktionsprocessen har enligt beräkning en besparing erhållits å c:a 1,000 ton stenkol. Då det i kontraktet bolaget medgivna beloppet 4.45 öre för täckande av vissa

kostnader avser kilogram råsocker, har det varit nödvändigt, att grunder fastställdes för dylikt vitsockers omräkning i råsocker i statsavtalets mening. Dylika omräkningsgrunder hava framlagts av bolaget och äro föremål för sockernämndens prövning.

För företagande av jordundersökningar å ett tusental gårdar inom olika län har sockerbolagets styrelse beviljat ett reservationsanslag av 135,000 kr., varå bolaget begärt sockernämndens godkännande. Med hänsyn till den stora betydelse dylika jordundersökningar visat sig äga för betodlingen och då liknande undersökningar tidigare påförts sockerrörelsen, har nämnden medgivit, att kostnaderna för undersökningen få omfattas av statsgarantien.

Gestaltningen av sockerindustriens tillverkningskostnader (per kilogram tillverkad vara) och erhållna medelförsäljningspris under 4-årsperioden framgår av sammanställningen nedan, där förkrigsårets kostnader och priser även här satts = 100. Kostnaden för verksamhetsåret 1941/42 är här givetvis kalkylerad, och försäljningsmedelprisen äro de hittills gällande.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42
Råsockerkostnader:				
Betkostnad	100.—	98.9	115.—	150.—
Övriga kostnader	100.—	120.1	136.8	135.4
S:a råsockerkostnad	100.—	104.7	120.9	146.—
Raffinadkostnader:				
Råsockerkostnad	100.—	105.—	122.4	148.4
Övriga kostnader	100.—	106.4	140.3	134.4
S:a raffinadkostnad	100.—	105.3	125.8	145.8
Härav betkostnad	100.—	99.1	116.3	152.3
Övriga kostnader	100.—	114.3	139.5	136.3
Medelförsäljningspris	100.—	105.3	119.4	131.6

Om man till en början bortser från betkostnaden, bemärkes, att fabriktionskostnaderna vid råsockertillverkningen under hela perioden förete en fortgående stegring med undantag för det senaste året, där en nedgång föreligger. En liknande utveckling förete även de egentliga raffinadkostnaderna. Den stigande kostnadsnivån har till stor del föranletts av de mer än fördubblade bränslepriserna, skatteökningarna samt de betydligt ökade kostnaderna för underhåll, löner och materialier. Den vikande kostnadskurvan innevarande verksamhetsår förklaras åter av lägre bränslekostnader jämfört med närmast föregående år, åstadkomna genom de ovan nämnda i besparingssyfte vidtagna krisåtgärderna (kristidsraffinering m. m.), ävensom genom 1941 års kontrakts fastlåsande av vissa fasta kostnadsposter vid ett visst fixerat reducerat belopp. — Totala kostnadsbeloppet per kilogram, alltså inklusive betpriset, förete en fortgående stegring alla åren, stegringen 1941/42 helt beroende på den starka ökningen i betpriset. Den i raffinadkostnaden innefattade betkostnaden har sedan förkrigsåret stegrats med 52.3 procent, medan industriens övriga totala tillverkningskostnader ökat med 36.3 procent. Sockerpriset har under perioden stegrats med 31.6 procent.

Rörande den s. k. betavgiften samt nämndens befattning med frågor rörande tvister mellan odlare och arbetare om löner har sockernämnden i en den 17 mars 1942 dagtecknad promemoria anfört följande.

Enligt såväl nu gällande som tidigare kontrakt mellan staten och sockerbolaget har det ålegat varje betodlare att till statens sockernämnd avgiva

förbindelse, enligt vilken betodlaren åtog sig dels att erlagga viss lägsta betaltning för betornas skötsel och upptagning, dels ock att för täckande av vissa kostnader erlagga en avgift för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling. De genom avgifterna erhållna medlen, vilka genom sockerbolagets försorg skulle innehållas å odlarnas betlikvider samt redovisas till sockernämnden, skulle enligt bestämmande av Kungl. Maj:t användas till vissa kostnader, som betodlingen i gemen kunde hava gagn av såsom kontroll vid betleveranser, försöksverksamhet på sockerbetsodlingens område e. d.

Den för 1940 års betodling ifrågakommande betavgiften blev av Kungl. Maj:t den 27 september 1940 fastställd till 3 kronor för varje uppmätt hektar av varje betodlars odling 1940. Sockerbolaget inlevererade den 28 februari 1941 till sockernämnden avgiftsmedel för år 1940 med tillhoppa 163,326 kronor 63 öre. Då av 1939 års betavgiftsmedel resterade 462 kronor 9 öre, stod för fördelning under år 1941 tillgängligt ett belopp av 163,788 kronor 72 öre. Av sistnämnda belopp bemyndigade Kungl. Maj:t den 13 juni 1941 statens sockernämnd att till bestridande av utgifter till betodlingens gagn till följande föreningar utbetala nedan angivna belopp:

Sveriges Betodlares Centralförening	kronor	126,876: 58
Gotlands Betodlareförening u. p. a.	»	6,600: —
Lidköpings Betodlareförening	»	800: —
Östergötlands Betodlareförening	»	2,720: 44
Ölands Betodlareförening	»	6,800: —

Summa kronor 143,797: 02.

Av 1940 års betavgiftsmedel återstå härefter odisponerade 19,991 kronor 70 öre.

Enligt 3 § i nu gällande kontrakt mellan staten och sockerbolaget åligger det betodlare att förbinda sig att till sockernämnden erlagga en avgift av intill 3 kronor för varje uppmätt hektar av odlingen. Den 24 oktober 1941 fastställde Kungl. Maj:t betavgiften till sist sagda belopp. Avgifterna ha i vanlig ordning inkasserats av sockerbolaget, som den 9 mars 1942 till statens sockernämnd i avgiftsmedel inlevererat ett belopp av 160,226 kronor 79 öre. Ett sammanlagt belopp av 180,218 kronor 49 öre står tillgängligt för fördelning innevarande år.

Såsom nyss erinrats, åligger det varje betodlare, som önskar erhålla det bestämda betpriset, att i till sockernämnden avgiven förbindelse åtaga sig att för betornas skötsel och upptagning till den lejda arbetskraften erlagga vissa i förbindelsen angivna ackordsbelopp. Erhåller betarbetaren icke ersättning enligt berörda bestämmelser, är betodlaren enligt ifrågavarande förbindelse pliktig att, där han ej inom viss av statens sockernämnd förelagd tid styrker sig hava till betarbetaren betalt vad som felas, efter anmodan av nämnden utgiva ett belopp, motsvarande den felande ersättningen jämte 5 procent årlig ränta därå.

Sockernämnden har till 1941 års betkampanj vidtagit åtgärder (bl. a. annonsering i ett stort antal ortstidningar) för att bland den inom betodlingen sysselsatta lejda arbetskraften sprida ökad kännedom om förefintliga möjligheter att hos nämnden inhämta upplysningar angående den ersättning, som enligt odlarnas förbindelse till nämnden skall utgå för utfört betarbete, ävensom att påkalla nämndens bistånd för utfående av utebliven ersättning för dylikt arbete. Betarbetarna ha också i stor utsträckning begagnat sig av dessa möjligheter. Antalet hos nämnden under året gjorda förfrågningar i ämnet, övervägande flertalet gällande kvantitetstillägg för betupptagning, har uppgått till över 1.000. Under odlingsåret har ett ökat antal tvistefrågor rö-

rande betarbetarlöner hänskjutits till nämnden. Under tiden den 1 mars—31 juli 1941 uppgick tvisternas antal till 12 och för tiden därefter, d. v. s. huvudsakligen beträffande tiden för arbetet med betornas upptagning 1941, har antalet dylika till nämnden hänskjutna lönetvister varit osedvanligt stort eller ett hundratal mot ett sextiotal närmast föregående år. Av ifrågavarande ärenden har övervägande flertalet blivit av nämnden slutligt prövade. Ett fåtal ärenden äro beroende på utredning.

Statens sockernämnds förslag till avtal med svenska sockerfabriksaktiebolaget.

I skrivelse den 19 mars 1942 har sockernämnden lämnat en redogörelse för förhandlingarna mellan nämnden och svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1942 års sockerproduktion. Vid skrivelsen fanns fogat förslag till nytt avtal mellan staten och bolaget rörande sockerproduktionen under 1942, vilket avtalsförslag torde såsom *bilaga 1* få bifogas detta protokoll.

I skrivelsen har nämnden beträffande den fortsatta regleringsanordningens allmänna läggning anförts följande.

Regleringen av 1942 års sockerproduktion, särskilt i vad den avser kontroll av kostnader och pris, kan tänkas ske antingen enligt i huvudsak samma system som det nu gällande eller enligt den priskontroll, som genom statens priskontrollnämnd tillämpas för ett flertal andra industrier.

Enligt nämndens mening tala åtskilliga starka skäl för det senare alternativet, och mot ett system med garanti för täckning av utgifter kunna principiella betänkligheter resas icke minst ur synpunkten att dylikt system ej kan vara ägnat att till det yttersta frammåna sparsamhet från företagets egen sida. Det vore också ur likformighetens synpunkt tilltalande, om ungefär samma system — den allmänna priskontrollinjen — tillämpades för sockerindustrien som för flertalet annan industri. Att den nu gällande anordningen för kontroll över sockerindustrien också har bärande skäl för sig har framhållits i fjolårets proposition i ämnet (nr 212/1941), och några nya erfarenheter av beskaffenhet att direkt motivera ett frångående av detta system har nämnden icke gjort. Emellertid har nämnden av förut antydda principiella skäl under förhandlingarnas gång för sockerbolaget starkt betonat sin uppfattning, att åtskilliga skäl talade för en avveckling av den nuvarande garantiinjen och en övergång till den allmänna priskontrollen. Bolaget har häremot genmält, att sockerindustrien under en lång följd av år före kriget varit underkastad särskild kostnads- och priskontroll samt då och framförallt under garantiavtalen fått sig tillmätt en så snäv marginal, att någon skärpning av villkoren för bolagets verksamhet, om denna överhuvud taget skulle kunna bedrivas, näppeligen kunde tänkas, vilken form av kontroll som än valdes. De anspråk, som från det allmännas sida ställdes på bolaget och dess kapital, vore sådana, att något utrymme för tagande av ytterligare risker icke föreläge. Detta borde enligt bolagets uppfattning väl motivera den nuvarande begränsade garantien, som ju vore kringgärdad av en kontroll, säkerligen strängare än den någon annan industri vore underkastad.

Förhandlingarna ha också huvudsakligen berört frågan om eventuella jämkningar i det nu gällande kontraktet, därest denna anordning skulle bibe-

hållas. Därvid har knappast anledning funnits för nämnden att annat än beträffande dels frågan om sockerimport och dels några mindre detaljer ifrågasätta ändringar eller förtydliganden i kontraktet, vilket ju tillkom våren 1941 efter synnerligen ingående förhandlingar, där de från statens sida framkomna synpunkterna i stort sett blevo tillgodosedda. Sockerbolaget har emellertid vid förhandlingarna ifrågasatt vissa ändringar, där den viktigaste avser det s. k. låsta beloppet för vissa fasta kostnader.

I fråga om den s. k. låsta kostnadsposten för avskrivningar, underhåll och skatter m. m. har i sockernämndens skrivelse uttalats följande:

I gällande kontrakt mellan staten och sockerbolaget stadgas i § 5: 1, att statens kostnadstäckningsgaranti ej omfattar underhåll, avskrivningar, skatter och ett till bolagsstyrelsens fria disposition stående belopp, utan bolaget äger för dessa posters täckande tillgodoräkna sig ett belopp av 4.45 öre per kilogram tillverkat råsocker.

Vid förevarande förhandlingar har bolaget hemställt, att detta belopp måtte för året 1942/43 höjas, därvid bolaget först nämnt siffran 6.24 öre men senare under förhandlingarna preciserat den till 6.17 öre.

Nämnden, som funnit en så betydande höjning vara utesluten, har på grunder, som i det följande skola närmare angivas, såsom yttersta gräns beträffande sagda belopp, därest garantilinjens skulle anses böra bibehållas ett år, ansett sig kunna tillstyrka ett belopp av 5.22 öre. Inför dessa nämndens uttalanden och framlagda beräkningar förklarade sig bolaget berett att acceptera det av nämnden angivna beloppet, dock med den reservation att bolaget, som alljämt funne sina ursprungliga krav befogade, enträget hemställde om sådan jämkning uppåt av beloppet, som motiverades av bolagets beräkningar och krav beträffande posten för skatter (se det följande). Nämnden har ansett sig ej kunna gå med härpå, varför det förslag till ändringar i gällande kontrakt som nämnden upprättat i förevarande punkt utformats enligt nämndens ståndpunkt.

Till belysande av den sakliga innebörden i nyss nämnda sifferbelopp har nämnden framlagt följande översiktstabla rörande de till grund för beloppet liggande kostnadsposternas storlek m. m.

	1941/42		1942/43	
	Vid avtals- uppgörelsen våren 1941 gjorda beräk- ningar	På grund av erhållen större verklig pro- duktion torde beloppen bliva	Enligt bolagets hem- ställan	Vad soc- kernämnden ytterst kan till- styrka
Avskrivningar	5,200,000	c:a 5,600,000	6,415,000	5,590,000
Underhåll	3,600,000	c:a 4,700,000	5,892,000	5,300,000
Skatter	3,000,000	c:a 3,000,000	3,425,000	3,000,000
Till bolagsstyrelsens fria för- fogande	300,000	300,000	300,000	300,000
Summa	12,100,000	13,600,000	16,032,000	14,190,000
Råsockerproduktionen, ton	272,000	306,000	260,000	272,000
Öre per kg råsocker.....	4.45	4.45	6.17	5.22

I avseende å de olika posterna har sockernämnden anfört följande.

1. *Avskrivningar.* De tabellenliga, normala, på föremålens beräknade livslängd grundade avskrivningarna (inklusive utranteringar) beräknas för 1942/43 till samma belopp, som för 1941/42, eller till 4,700,000 kronor.

Bolaget har yrkat att härutöver få göra extra avskrivningar på grund av utav kriget förorsakade merkostnader å nyanskaffade maskiner och nyanläggningar, så att driften under framtida år ej skulle belastas med årliga avskrivningar å dessa krigsmerkostnader. Medan nyanskaffningarna 1941/42 uppgå till cirka 7.7 miljoner kronor (bland annat två nya stora ångpanneanläggningar och cirka åtta betmottagningsanordningar m. m.) med en krigsmerkostnad av cirka 2 milj. kronor, varav ungefär hälften torde kunna avskrivas under året, beräknade bolaget nyanskaffningarna 1942/43 till cirka 5 miljoner kronor, varav redan nu 3.6 milj. kronor beslutats av styrelsen. Vid förhandlingarna företeddes en förteckning över de viktigare beräknade nyanläggningarna, varur särskilt må omnämnas bland andra ett nytt råsockermagasin av betong i Landskrona 455,000 kronor och en ny råsockersilos i Åhus 545,000 kronor. Bolaget har beräknat, att av nyanläggnings- och nyanskaffningskostnaderna 1942/43 cirka $\frac{1}{3}$ eller 1,650,000 kronor kunna anses vara merkostnad utöver fredsnivån, förorsakade av prissfördyringen under kriget å hithörande föremål (en uträkning beträffande de redan nu beställda föremålen gäve vid handen, att fördyringen vore 47 procent). Bolaget har vid förhandlingarna hemställt, att sagda merkostnad — 1,650,000 kronor — finge helt avskrivas under året och alltså tilläggas beloppet för normala avskrivningar.

Sockernämnden har funnit skäl föreligga för viss bortskrivning av krigsmerkostnaderna — så torde ske inom många andra industrier — och under de två första avtalsåren medgavs sockerbolaget uttryckligen rätt att få göra extra avskrivningar till följd av krigsmerkostnader å ersättningsanskaffningar med 75 procent av merkostnaden. I syfte att begränsa förevarande kostnadsbelopp har nämnden emellertid stannat vid att förorda allenast 50 procent avskrivning av krigsmerkostnaden, vilket skulle göra, att till nyssnämnda belopp för de normala avskrivningarna skulle få läggas 825,000 kronor såsom extra krigsmervärdeavskrivning å nyanskaffningar.

Ytterligare har bolaget hemställt, att fredskostnaden för de två nya råsockermagasinen finge avskrivas något hastigare än vad deras materiella livslängd motiverade. Dessa magasin tillkommo nämligen, enligt bolaget, åtminstone delvis till följd av krisförhållanden och för att under ransoneringstiden kunna lösa lagringsproblemen. Bolagets hemställan, att hälften av magasinens fredsvärde finge avskrivas å fem år, har nämnden ansett sig kunna tillstyrka, vilket motsvarar ett ytterligare extra avskrivningsbelopp av 65,000 kronor.

Totala avskrivningsbeloppet 1942/43 skulle alltså bliva (4,700,000 + 825,000 + 65,000 =) 5,590,000 kronor, som uppförts i tabellen här ovan.

2. *Underhåll av maskiner, fabriker och andra byggnader m. m.* Sedan bolaget under året 1936/37 övertog även de mellansvenska råsockerfabrikerna, har bolagets underhållskonto uppgått till följande belopp (att uppmärksamma är att s. k. underhålls- och verkstadslöner, i den mån de ej aktiveras å anläggningskonti, ej ingå i dessa belopp utan hava städse av bolaget redovisats å löners konto)

1936/37	3,467,000 kronor	} Medeltal de tre senaste fredsåren: 3,928,000 kronor
1937/38	4,129,000 »	
1938/39	4,188,000 »	
1939/40	4,739,000 »	
1940/41	6,110,000 »	

vilket sistnämnda belopp torde komma att reduceras med antagligen ett eller annat 100,000-tals kronor till följd av den detaljgranskning, som nämnden bedriver beträffande varje fabriks bokföring särskilt beträffande underhållsposten. Underhållskontots stegring är betydande, och har nämnden i sitt granskningsarbete ägnat denna post särskild uppmärksamhet. Stegringen beror dels på att sockerfabrikerna, en efter annan, rationaliserats och moderniserats i syfte att ernå större dygnskapacitet och bättre utbyte. Vidare ha under de senare åren betydande utgifter förekommit för luftskyddsanordningar, förstärkt brandskydd och andra säkerhetsanordningar. Ytterligare hava ganska omfattande sanitära och sociala anordningar nytillkommit, vilka förts å underhålls konto. Dessutom var 1940 års kampanj med den osedvanligt höga smutsprocenten i betorna besvärande beträffande underhållet. Men givetvis beror stegringen under de allra senaste åren i underhållskostnader till mycket stor del därpå, att priserna å underhållsartiklar (särskilt järn, stål och andra metaller, remmar, betknivar etc.) varit föremål för en fortgående stegring. Att procentuellt angiva denna prisfördyring är ej lätt, men bolaget har gjort gällande, att man för 1942/43 års drift näppeligen kan uppskatta den lägre än till 50 procent i förhållande till förkrignivån.

Vid fjolårets förhandlingar behandlades underhållsposten ingående och starka försök gjordes att få denna eljest mycket elastiska och svårkontrollerade post begränsad. Man stannade då för att för året 1941/42 söka begränsa det beräknade beloppet till 3,600,000 kronor. Till grund för denna beräkning låg tanken, att volymen av fredsunderhållet skulle för det året försöksvis krympas till cirka $\frac{2}{3}$ (motsvarande cirka 2.7 milj. kronor), varå man sedan beräknade en prisfördyring till följd av kriget med ungefär 30 procent.

Genom att råsockermängden 1941 till följd av god betskörd och särskilt hög sockerhalt blev större än beräknat, kommer bolaget att kunna disponera ett större belopp än 3,600,000 kronor för underhåll — kanske ungefär 4,700,000 kronor. Bolaget har emellertid med styrka betonat, att, trots detta, bliver underhållet för knappt. Fabrikernas tekniska ledning klagar över det bristande underhållet, och risker kunna uppstå för att anläggningarna och maskineriet ej kunna hållas uppe i bästa kapacitet. Detta kan komma att ogynnsamt påverka driften och medföra försämrat resultat. Bolaget har därför vid förhandlingarna påyrkat avsevärd höjning av det i fjol beräknade underhållsbeloppet. Såsom grund för beräkning av underhållsbeloppet 1942/43 har bolaget velat lägga — helst sista förkrigsårets underhållsbelopp 4,188,000 kronor — eller möjligen medeltalet för de tre åren närmast före kriget, d. v. s. 3,928,000 kronor. Uppskattas prisfördyringen sedan dess fram till året 1942/43 till 50 procent, framkommer det av bolaget äskade underhållsbeloppet, 5,892,000 kronor.

Nämnden har ej ansett sig böra bestrida behovet av viss förhöjning av underhållsanslaget. Det torde, om frågan ses på något längre sikt, vara mindre god ekonomi att i en så på maskiner hårt slitande tillverkning som sockerindustrin eftersätta det behövliga driftsunderhållet. Med beaktande av detta och då underhåll, såvitt nämnden har sig bekant, vid den vanliga priskonrollen i regel torde till stor del betraktas såsom en rörlig kostnad, där krislidens prisstegringar få beaktas, har nämnden ej velat motsätta sig en rätt betydande höjning i det i fjol beräknade underhållsbeloppet. Utgår man från medeltalet för underhållet under de tre senaste fredsåren eller 3,928,000 kronor och kräver att den då tillämpade underhållsvolymen, till följd av att åtminstone vissa underhållsarbeten borde kunna undanskjutas, krympes med 10 procent eller alltså till cirka 3,535,000 kronor samt vidare godtager antagandet om en prisfördyring sedan den tiden med 50 procent fram till driftsåret 1942/43, skulle ett belopp av 5,300,000 kronor framkomma, vilket näm-

den — ehuru beloppet företer en stark ökning — anser sig kunna tillstyrka såsom högsta beräkningsgrund. Nämnden har dock därvid förutsatt, icke blott att bestämmelsen i löpande avtal § 5: 1 andra stycket förnyas, utan även att bolaget ytterligare utfäster sig att ej till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av underhållskaraktär.

3. Beträffande skatter, vid uppgörelsen våren 1941 beräknade till 3,000,000 kronor (därvid bolaget förutsattes utnyttja sina skattefria avdrag till följd av tidigare övergång till fri avskrivning och avsättningar till pensionsfond), har bolaget vid innevarande års förhandlingar påyrkat höjning dels med hänsyn till väntad stegring av skattesatser dels för att kunna påskynda avvecklandet av bolagets s. k. eftersläpande skatter. Bolaget har härutinnan preciserat sitt krav så, att man önskade att liksom under de två första avtalsåren få ersättning för den skattesumma, som kan antagas belöpa å en påräknelig vinst för bolaget av 4,725,000 kronor, eller det belopp, som erfordras för att bolaget skall kunna hålla oförändrad utdelning till aktieägarna.

För det första garantiåret hade totala skattesatsen uppskattats till 38.4 procent för att för det nu löpande året höjas till 40.6 procent. Skulle man i avseende å skatterna på vinsten å 1942/43 års verksamhet utgå från en skattesats av exempelvis 42 procent, skulle, fortfarande enligt bolagets hemställan, å ett påräkneligt vinstbelopp av 4,725,000 kronor belöpa en skattesumma av 3,425,000 kronor. Bolaget har vid förhandlingarna hårt hävdadt detta krav, under förmenande tillika, att det för förräntning av bolagets i sockerrörelsen investerade kapital medgivna beloppet eller 4,100,000 kronor vore mycket lågt i förhållande till detta kapitals verkliga värde. Bolaget föredde vid förhandlingarna en beräkning rörande det verkliga värdet (enligt förkrigsnivån) av det i sockerrörelsen använda nettokapitalet, enligt vilken värdet å alla sockerfabrikerna med mark, byggnader, maskiner, inventarier, lager av varor, förbrukningsartiklar och likvida rörelsemedel skulle belöpa sig till sammanlagt cirka 220 miljoner kronor, å vilket belopp det medgivna vinstbeloppet å själva sockerrörelsen (d. v. s. 4.1 milj. kronor)¹ allenast vore 1.85 procent. Bolaget hävdade därför, att det vore skäligt att skatteanslaget så beräknades, att bolagets skatteutgifter ej behövde inkräkta på det sedan lång tid fixerade vinstbeloppet.

Sockernämnden har ej ansett sig kunna tillmötesgå bolagets krav i avseende å skatteposten. Ur allmän priskontrollsynpunkt är det icke tilltalande att låta stegrade skattesatser utlösa prisstegring. Det kan också ifrågasättas, om icke sidorörelserna numera — i motsats till vad som från statens sida godtogs vid avtalsuppgörelsen 1940 — själva borde bära sin andel av bolagets skattebörda. Nämnden har därför räknat med samma skattebelopp som i fjol eller 3,000,000 kronor.

4. Beträffande det till bolagsstyrelsens fria förfogande stående beloppet av 300,000 kronor har någon ändring härav ej ifrågasatts.

5. Råsockerkvantiteten. Vid förhandlingarna i fjol träffades uppgörelse på basis av en antagen betareal av 50,000 hektar, en hektarskörd av 342 deciton och en medelsockerhalt av 17.6 procent, vilket skulle giva en råsockermängd av 272,000 ton. Tack vare större betodling och framför allt rekordartat hög sockerhalt och i övrigt goda förhållanden blev råsockermängden vid 1941 års kampanj så hög som cirka 306,000 ton.

Vid årets förhandlingar har bolaget framhållit risken för att betskörden i år kan komma att starkt nedgå. Man kan ej bygga på, att de goda skörderesultaten skola upprepas, utan bakslaget kommer nog. Gödselgivan av su-

¹ Skillnaden mellan sagda belopp och totala vinsten beräknas inflyta från bolagets sidorörelser.

perfosfat blir nedsatt likaså tillgången på kreatursgödsel, och nu under det tredje krigsåret komma nog — anser bolaget — flera samverkande omständigheter att försvaga möjligheterna för en gynnsam skörd. Bolaget ansåg sig under förhandlingarna ej kunna utgå från högre beräkning än en sockerskörd av cirka 5,200 kilogram per hektar, men ville angiva råsockerkvantiteten till 260,000 ton.

Sockernämnden har framhållit, att betskörden ju främst beror förutom på arealleckningens storlek, varom man för dagen intet känner — av väderleksförhållandena, och om dessa kan man ej heller förutspå något. Det vore därför riktigast att utgå från ett rent matematiskt medeltal, t. ex. senaste tioårs- eller femårsmedeltal, vilket med en betareal av t. ex. 50,000 hektar skulle peka på en så hög råsockermängd som drygt 290,000 ton. I så fall komme väl risker och chanser att, åtminstone teoretiskt, bli ungefär lika stora. Emellertid har nämnden, då det vid förhandlingarna gällde att från nämndens sida ställa ett yttersta bud beträffande vad nämnden om samtliga nu förevarande »låsta poster» kunde tillstyrka, haft svårt få skäl för att i år såsom yttersta gräns angiva en högre kvantitetsiffra än den i fjol uppgörelsevis godtagna eller 272,000 ton. Väl vetande, att denna uträkningsmässigt kan anses ligga i underkant, har nämnden dock, då man ännu intet känner om betteckningens storlek eller väderleks- och odlingsutsikterna, ansett sig nu böra utgå från sagda kvantitetsbelopp. Nämnden utgår från, att därest även årets betskörd skulle bli gynnsam och råsockerkvantiteten höjas, det merbelopp, som därvid skulle komma bolaget till godo, ay bolaget användes för sådana ändamål som just avses med förenämnda poster, eller till avskrivningar, underhåll och skattebetalningar.

Sockernämnden har i sin skrivelse upplyst, att vid förhandlingarna med bolaget vidare en del specialfrågor av annat slag, än de förut nämnda, varit föremål för diskussion mellan nämnden och bolaget. Beträffande frågan om avsättningarna till bolagets självriskfonder skola ingå i statsgarantien har i skrivelsen yttrats, att nämnden härutinnan i detta sammanhang blott ville erinra, att bolaget sedan lång tid tillbaka stått viss självrisk i fråga om brand- och sjöförsäkring och att de besparingar, som uppstått därigenom, att försäkringspremier alltså ej utbetalats till utomstående försäkringsgivare — minskade med skador, som på grund av självrisken fått täckas av bolaget — tillförts bolagets självriskfonder, vilka vid täckningsgarantiavtalssystemets införande den 1 augusti 1939 uppgingo till 5,062,000 kronor. Dessa fonder hade städse gottgjorts ränta efter 5 procent å sitt kapital, och alltså kunnat tillväxa även tack vare sin egen förräntning. Man kunde säga, att dessa fonders kapital insatts i socker rörelsen, som alltså disponerat dessa medel i mån av behov såsom rörelsekapital. I ett nytt kontrakt borde uttryckligen medgivas, att såväl premie- som ränteavsättningarna till självriskfonderna finge inräknas i de utgifter, som täcktes av statens kostnadsgaranti. Räntan borde dock få beräknas allenast å det självriskfondernas kapitalbelopp, som förefanns den 1 augusti 1939, samt borde för året 1942/43 begränsas från 5 till 4 procent.

Jämväl i övrigt torde enligt sockernämndens mening beträffande s. k. internräntor inom bolaget dessa i ett nytt avtal maximeras till 4 procent, vare sig det gällde ränteinkomster till socker rörelsens och statsregleringens förmån (såsom då förlag utlämnades till jordbruket eller andra sidorörelser)

eller då sockerrörelsen behövde anlita sido- eller dotterföretags rörliga medel för sockerrörelsens finansiering.

Med avseende å frågan om värdeberäkning å torv, som kan komma att användas i sockerrörelsen med leverans från bolagets egen torvmosse har sockernämnden i sin skrivelse uttalat följande.

Bolaget har, efter samråd med vederbörande statliga myndighet, inför hotande bränslesvårigheter anskaffat egen torvmosse och där planerat viss torvtillverkning. I enlighet med vad därvid förekommit och efter vissa utredningar har förutsatts, att den för sockerfabrikationen ifrågakommande torven från bolagets mosse får debiteras sockerrörelsen med högst ett pris, motsvarande billigaste inköpspris för annat inhemskt bränsle än kol, därvid viss särskild, av bränslekommissionen granskad bränsle- och värdeberäkning skall ligga till grund. Då detta torde varit en förutsättning för bolagets startande under rådande kristid av egen torvtillverkning och då berättigad anmärkning ur sockerrörelsens synpunkt icke syntes under rådande krisläge kunna göras mot bestämmelsen, torde denna böra inflyta i ett nytt eventuellt kontrakt mellan staten och bolaget om 1942/43 års sockertillverkning.

I skrivelsen har vidare behandlats frågan om den genom återtagning av avloppsvatten återvunna torrsubstansen. Härutinnan har anförts följande:

Socketbolaget har framhållit, att sockerfabrikerna alltid haft stora svårigheter att lösa vattenfrågorna (bland annat och särskilt där tillgången på färskvatten vore ringa) samt att motverka skador genom avloppsvattnet. Särskilt angeläget hade varit att söka återtaga press- och diffusionsvattnet och hava ingående försök bedrivits härom, vilka nu kröntes med sådan framgång, att detta vatten kan återtagas utan menlig inverkan på fabrikationen. Då alltid i avloppsvattnet finnes viss torrsubstans, som eljest gått förlorad, har det vid återtagningen av vattnet varit av vikt att söka för nyttiga ändamål tillvarata torrsubstansen i återtagningsvattnet. Därvid har bolaget genom särskilda anläggningar sökt ur denna torrsubstans utvinna äggvita. Med betodlarna träffades i föl, i syfte jämväl att bolaget skulle kunna fullfölja planerna på återtagningen, en överenskommelse av innebörd, att vid råsockerfabriker, som arbeta med återtagning, betodlarna erhålla en betmassekvantitet, som i torrsubstans motsvarar 5 procent av den levererade betkvantiteten.

I 1941 års kontrakt mellan staten och bolaget förutsattes, att bolagets verksamhet med återvinning av torrsubstansen för erhållande av äggvitafoder skulle förläggas utanför statsregleringen. Dylik tillverkning sker blott vid en fabrik. Vid en annan fabrik önskade livsmedelskommissionen, att den torkade torrsubstansen i stället skulle användas för tillverkning av kaffesurrogat. Vid ett antal andra fabriker tillvaratages torrsubstansen för ensilering med blast. Ytterligare återvinning av avloppsvattnet planeras. Med hänsyn till dessa olika användningar av den ur det återtagna vattnet utvunna torrsubstansen har bolaget hemställt, att bestämmelsen härom må i ett kommande avtal få följande ändrade lydelse, nämligen att det överskott av betmassa och annan torrsubstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som odlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke skall räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen; dock att den betmassa, som frigöres vid saftstationen i Ängelholm, därigenom att vissa betodlare i Halland erhålla torrsnitset från Hasselarp, fortfarande skall redovisas i sockerrörelsen.

Bolaget har på förfrågan av nämnden uttryckligen förklarat, att återtagningsförfarandet icke giver mindre sockerutbyte än tidigare förfarande utan snarare tvärtom, och att det även i andra hänseenden medför betydande fördelar för sockerrörelsen, såsom att stora mängder vatten sparas, dyrbara åtgärder till förebyggande av skadeverkningar bortfalla. sockerutbytet höjes, saftkvaliteten blir god och värme återvinnas genom att vattnet omedelbart återtages.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit och då anordningen med återtagning av avloppsvattnet blott torde vara till fördel för sockerrörelsen, tillstyrker sockernämnden bolagets förslag i sist nämnda hänseende och har i enlighet härmed i 5 § 4 mom. kontraktsförslaget härom intagits en föreskrift.

Vad angår frågan om sockerimport för statens räkning har sockernämnden anført:

I gällande kontrakt är under 1 § fjärde stycket intagen en bestämmelse av innebörd, att den bolaget enligt samma paragraf tillförsäkrade ensamrätten till import av socker ej skall utgöra hinder för staten att till riket införa de myckenheter socker, som för säkerställande av landets försörjning med socker må anses erforderliga. Det har förutsatts, att eventuell raffinering och utförsäljning av möjligen importerat socker skedde med anlitande av bolaget. Med hänsyn bland annat till att under rådande kristid med knapphet å olika slag av livsmedel det ur statens synpunkt måste vara önskvärt och behövt, att staten har fria händer att, då tillfälle därtill gives, från utlandet inköpa socker, har nyssnämnda bestämmelse i bilagda kontraktsförslag erhållit en av tidsläget påkallad ändrad lydelse. Det förutsättes, att de på statens initiativ sålunda förekommande inköpen av utländskt socker och den härav följande verksamheten icke sammanblandas med bolagets verksamhet i övrigt enligt kontraktet, utan i stället av bolaget bedrivs på statens risk och för statens räkning såsom en fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal. Det lär under rådande kristid tillkomma Kungl. Maj:t att i de avseenden, varom nu är fråga, å statens vägnar träffa nödiga överenskommelser med bolaget och detta jämväl om staten härigenom påtager sig ekonomiskt ansvar.

Angående betodlarnas förbindelse rörande betarbetarlönerna har i skrivelsen uttalats:

Liksom tidigare torde sockerbolaget böra av varje betodlare kräva en förbindelse, att odlaren skall erlægga viss lägsta betalning vid användandet 1942 av lejd arbetskraft för betors skötsel och upptagning m. m. Ifrågavarande förbindelse har i nämndens föreliggande förslag, efter samråd med representanter för betodlarnas och lantarbetarnas organisationer, jämkats att närmare än hittills varit fallet ansluta sig till gällande kollektivavtal. Sålunda ha de för året i kollektivavtalet bestämda ackorden för sommarskötsel och upptagning införts i den förbindelse, som gäller för Skåne, Blekinge, Halland, Östergötland och Skaraborgs län, varjämte i förbindelsen nu även inrymmts dels närmare bestämmelser om vad upptagningen omfattar, *dels även* skyldighet för odlarna att beträffande sommarskötseln tillämpa kollektivavtalets regler om ackordets bestämmande jämväl med hänsyn till plantantal. I avseende å betodlare å Gotland och Öland, torde, liksom tidigare, vissa jämkningar i ackordsbeloppen få tillämpas.

Den avgift, som betodlarna enligt § 2 av förbindelsen hava att erlægga till statens sockernämnd för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för utgifter av betydelse för betodlingen i gemen, torde liksom hittills böra utgå med intill 3 kronor per hektar.

Sockernämnden har i anslutning till vad nämnden i skrivelsen anfört hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* för godkännande underställa riksdagen förenämnda förslag till kontrakt mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti 1942—31 juli 1943, *dels även* hos riksdagen utverka fortsatt giltighet, förslagsvis till den 31 januari 1944, av gällande införselmonopol å socker.

Härjämte torde jag få anmäla, att *småbrukarnas riksförbund* i en den 11 februari 1942 dagtecknad skrift hemställt, att vid fastställandet av betpriset för 1942 års skörd måtte bestämmas ett högre pris för en viss bottenkvantitet t. ex. 20,000 kilogram betor per hektar.

Departements-
chefen.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder samt att bolaget förbundit sig att ej låta odlare ingå betodlingskontrakt med det bestämda betpriset med mindre odlaren avlämnat förbindelse angående betarbetarlönerna. Sedan två år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna, viss förräntning av bolagets eget kapital däri inberäknat, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Ehuru såsom sockernämnden anfört flera skäl kunna åberopas för en avveckling av den nuvarande garantilinjens och en övergång till den allmänna priskontrollen, är jag likväl icke för närvarande beredd att tillstyrka en så vittgående omläggning av sockerregleringen. I huvudsak synas även för nästa tillverkningsår samma principer som hittills tillämpats böra gälla för sockernäringens reglering. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras. Det av sockernämnden härutinnan framlagda förslaget (*bilaga 1*) torde kunna godtagas.

Vad angår villkoren för sockerbetsodlingen under 1942 har från betodlarnas sida vid de förhandlingar, som förts med representanter för dessa, framställts krav om förhöjning av betpriset på grund av höjda löner till betarbetarna samt ökade produktionskostnader i övrigt. Vid förhandlingarna har uppgörelse rörande betpriset kommit till stånd av det innehåll, att grundpriset för 1942 års odling bestämts till 4 kronor 50 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt. Reglering av priset efter sockerhalt skall ske enligt tidigare tillämpade grunder. På hemställan av betodlarnas centralförening kan framdeles omprövning genom skiljemannaförfarande få ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats. Skiljemannaförfarandet avses skola ordnas så att skiljemämnden skall bestå av fem skiljemän, vilka utses två av Kungl. Maj:t och

två av betodlarföreningens styrelse samt den femte av de sålunda utsedda gemensamt. Därest enighet om valet av femte skiljeman ej vinnes, skall denne utses av Kungl. Maj:t. Skulle svårigheter uppkomma för betodlarna att få arbetare för skötseln av betodlingarna, böra statsmakterna vidtaga åtgärder för anskaffande av erforderlig arbetskraft.

Beträffande bestämmelserna rörande betarbetarlönerna i den förbindelse, som betodlarna skola avlämna till bolaget, böra dessa bestämmelser närmare ansluta sig till motsvarande bestämmelser i det för året gällande kollektivavtalet. Enligt den förbindelse, som skall gälla för Skåne, Östergötland, Skaraborgs län, Halland och Blekinge, bör för sommarskötseln, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 103 kronor 4 öre per tunnland om 6,400 sträckfamnar. Därest den första av nämnda hackningar bortfaller, minskas ackordet för sommarskötseln med 4 kronor 48 öre per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 14 kronor 8 öre per tunnland. För den händelse både första och sista hackningen skulle bortfalla, minskas ackordet med 15 kronor 36 öre per tunnland. Nu nämnda siffror äro grundpris, vartill på grund av plantantalet tillägg eller avdrag utgår enligt vissa bestämmelser. För upptagning, innefattande att betorna skola omsorgsfullt avblasas, väl rengöras från jord och smårötter och samlas i högar på förut väl rengjord plats, samt högar- nas täckande med blast skall utgå ackord per 400 sträckfamnar med minst: för arbete verkställt före den 25 oktober 6 kronor 50 öre, för arbete verkställt fr. o. m. den 25 oktober t. o. m. den 9 november 7 kronor samt för arbete verkställt fr. o. m. den 10 november 8 kronor. Beträffande arbetare, som fullgjort åtaget arbete, skall dock totalersättningen alltid utgöra minst 7 kronor per 400 sträckfamnar. Till arbetare, som i enlighet med förenämnda föreskrifter antingen utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3,200 sträckfamnar, eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, skall för verkställt upptagningsarbete, utöver ackordet, utgå en särskild ersättning (kvantitetstillägg). För varje fullt 1,000-tal kilogram per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28,000 kilogram avräknade sockerbetor per hektar, utgår kvantitetstillägget med 6 öre per 400 sträckfamnar. Stadgandet om kvantitetstillägg får ej utgöra hinder för att, där så tidigare plägat ske, en sådan bestämmelse upptages, att en förutsättning för dylikt tillägg skall vara, att betorna icke hålla mer än viss angiven smutsprocent. För betodlare i övriga delar av landet böra ersättningsbestämmelserna i sagda förbindelse jämkas under hänsynstagande till att det inbördes förhållandet mellan betarbetarlönernas storlek i olika landsdelar såvitt möjligt lämnas orubbat. Med beaktande härav böra betodlare å Gotland betala för sommarskötsel med fyra arbetsmoment 96 kronor och för upptagning 107 kronor. För upptagning, som verkställes senare under året än den 9 november, utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland. Härutöver skall för upptagningen betalas ett kvantitetstillägg av 4 öre per 400 sträckfamnar för varje 1,000-tal kilogram per hektar (cirka 500 kilogram per tunnland), varmed

skörden å egendomen överstiger 250 deciton betor per hektar. Helackordet skall alltså vara minst 203 kronor per tunnland jämte kvantitetstillägg i förekommande fall. Bortfaller den första av ovannämnda hackningar, minskas ackordet för sommarskötseln liksom helackordet med 4 kronor per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 13 kronor per tunnland. Betodlare, som tecknar kontrakt med Mörbylånga råsockerfabrik, bör betala för sommarskötsel med fyra arbetsmoment 103 kronor, för upptagning 100 kronor och i helackord alltså 203 kronor per tunnland. Minskningen, om första respektive tredje hackningen bortfaller, bör här fastställas till 5 kronor och 14 kronor.

Liksom förra året torde böra uttagas en betodlaravgift av högst 3 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling att användas för i huvudsak samma ändamål som för närvarande.

Beträffande det närmare innehållet i förbindelsen utöver vad nu berörts får jag hänvisa till vid statsrådsprotokollet fogade *bilaga 2*.

Enligt tillämpad praxis har sockerbetsodlare ägt att till nedsatt pris uttaga viss kvantitet melass från sockerbolaget för utfodring å egna brukningsdelar. Före 1941 uppgick den mängd melass, som betodlarna fingo uttaga, till två fat eller omkring 500 kilogram per hektar odlade sockerbeter. Med hänsyn till behovet av melass vid foderförsörjningen inom landet i dess helhet torde för året kvantiteten böra bestämmas till samma kvantitet som förra året eller ett fat motsvarande cirka 250 kilogram per hektar odlade sockerbeter. Å denna kvantitet bör betodlare liksom förra året erhålla en rabatt, som kompenserar honom för den minskning i tilldelning av melass, som skett efter 1940. Liksom förra året bör nedsättning i priset alltså medgivas med 7 öre per kilogram å förenämnda kvantitet om 250 kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och med 5 öre för kilogram för därefter uttagen kvantitet.

Härefter torde jag få till behandling upptaga förslag om vissa ändringar i avtalet mellan staten och sockerbolaget. Enligt det gällande avtalet omfattar statens kostnadsgaranti ej underhåll, avskrivningar, skatter och ett till bolagsstyrelsens fria disposition stående belopp utan bolaget må för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 4.45 öre per kilogram tillverkat råsocker. Från bolagets sida har till en början under förhandlingarna mellan sockernämnden och bolaget krävts en väsentlig höjning av detta belopp. Sedan sockernämnden förklarat sig icke kunna medge större höjning av beloppet än till 5.22 öre per kilogram tillverkat råsocker, har bolaget godtagit detta förslag. Även jag finner mig kunna godtaga detta belopp såsom skäligt. Rörande de olika omständigheter, som kommit i betraktande vid bestämmande av detta belopp, tillåter jag mig hänvisa till vad i sockernämndens förut omförmälda skrivelse härutinnan anförts.

Utöver nu berörda ändringar i kontraktet ha även föreslagits jämkningar beträffande vissa detaljfrågor. Bolagets självriskfonder ha hittills gottgjorts ränta efter 5 procent å fondernas kapital. Såsom sockernämnden

föreslaget torde i det nya avtalet böra uttryckligen medgivas att såväl premie- som ränteavsättningarna till självriskfonderna må inräknas i de utgifter, som täckas av statens kostnadsgaranti. Räntan bör därvid dock få räknas endast å det självriskfondernas kapitalbelopp, som förefanns den 1 augusti 1939, samt bör för året 1942/43 begränsas till 4 procent. Likaledes böra såsom sockernämnden föreslaget de s. k. internräntorna i ett nytt avtal maximeras till 4 procent, vare sig det gäller ränteinkomster till sockerrörelsens och statsregleringens förmån eller då sockerrörelsen behöver anlita sido- eller dotterbolags rörliga medel för sockerrörelsens finansiering. För förräntning av bolagets eget i sockerrörelsen nedlagda kapital torde böra bestämmas samma belopp som tidigare eller 4,100,000 kronor.

Jag kan likaledes biträda sockernämndens förslag, att i det nya avtalet intages en bestämmelse, att vid sockerfabrikationen använd torv från den av bolaget ägda torvmossen får debiteras sockerrörelsen med högst ett pris som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspriset för annat inhemskt bränsle än kol. Med hänsyn tili att bolaget anskaffat nämnda torvmosse efter samråd med vederbörande statliga myndighet för att underlätta anskaffandet av behövt bränsle, torde denna bestämmelse få anses skälig.

I gällande avtal finnes upptaget ett stadgande av innehåll, att den bolaget tillförsäkrade ensamrätten till import av socker ej skall utgöra hinder för staten att till riket införa de myckenheter socker, som för säkerställande av landets försörjning med socker må anses erforderliga. Med hänsyn till önskvärdheten att i nuvarande läge staten har fria händer att, då tillfälle därtill gives, från utlandet inköpa socker, bör detta stadgande såsom sockernämnden föreslaget erhålla en av tidsläget påkallad ändrad lydelse. I enlighet med vad sockernämnden anfört torde det böra förutsättas, att de på statens initiativ sålunda förekommande inköpen av utländskt socker och den härav följande verksamheten icke sammanblandas med bolagets verksamhet i övrigt enligt kontraktet utan i stället av bolaget bedrivs på statens risk och för statens räkning såsom en fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal. Kungl. Maj:t bör äga att i här ifrågavarande avseende å statens vägnar träffa nödiga överenskommelser med bolaget och detta även om staten härigenom påtager sig visst ekonomiskt ansvar.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 augusti 1942—31 juli 1943. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna även att få giltighet efter sistnämnda tid. Så är exempelvis förhållandet med vissa av bestämmelserna i 5 § av kontraktsförslaget.

De uttalanden, vilka vid behandlingen av förevarande spörsmål 1933 gjordes rörande sockerimportörs inköpsrätt hos sockerbolaget samt rörande utjämning av detaljhandelsmarginalen, torde böra äga avseende jämväl å den nya avtalstiden. Vad angår sistberörda spörsmål synes detta även böra beaktas av priskontrollnämnden vid utövandet av dess verksamhet.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtals-tiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen beslutar, att för tiden från och med den 31 januari 1943, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fall. Beträffande den tidpunkt, då införselmonopolet skall utlöpa, är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget skulle utgå den 31 juli 1943, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörd, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning, vilket kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1944.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1943 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1944, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt;

dels ock medgiva, att avtal må träffas mellan staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anför.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gunnar Sandström.

Bilaga 1.

Statens sockernämnds förslag

till

Kontrakt

mellan svenska staten och svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti 1942—31 juli 1943.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 10 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utan hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 5 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1942 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 4 kronor 50 öre.

I betodlingskontrakten skall intagas en erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bliva bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningssättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget förbinder sig att ej låta någon betodlare ingå eller övertaga betodlingskontrakt för 1942 med mindre betodlaren avlämnar en vederbörligen underskriven förbindelse, enligt bilagda formulär, angående betarbetarlönerna 1942 och bestridande av vissa kostnader. Samtliga sådana underskrivna förbindelser skola av bolaget, på anfordran, överlämnas till den i 7 § omnämnda nämnden.

Vad betodlare enligt § 2 i förberörda förbindelse är skyldig betala skall bolaget innehålla å den odlaren tillkommande betlikviden. Sålunda innehållna belopp har bolaget att, på anfordran, redovisa till nämnden.

4 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid socker-tillverkning erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

5 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1942—31 juli 1943 är bolaget gent emot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränk-

ning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt nedan angivna grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun och till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 5.22 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek.

Med hänsyn till vad sålunda bestämts rörande bland annat underhållskostnader äger bolaget icke att å andra konton (såsom löner, förnödenheter, omkostnader m. fl.) överflytta vad som av bolaget tidigare pläгат bokföras å underhållskontot, eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av underhållskaraktär.

Under avskrivningar, som i detta moment avses, skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkningen, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tillförne avförts före bokslutet å respektive konton.

Sådana utgifter som gåvor till filantropiska företag, understöd till forskning samt överhuvud taget sådana anslag till utomstående, som ej hava samband med sockerrörelsen, få ej belasta av staten garanterade kostnadsposter utanför ramen av det belopp, som bolaget jämlikt nu förevarande moment första stycket äger tillgodoräkna sig.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1943, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras sockerrörelsen med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för annat inhemskt bränsle än kol.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1943 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1943 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med ut-

gångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1942/43 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringens kostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt punkt 5 här nedan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrsbstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda

icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen; dock att den betmassa, som frigöres vid saftstationen i Ängelholm, därigenom att vissa betodlare i Halland erhålla torrsnitsel från Hasslarp, fortfarande skall redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, *dels ock* ett belopp av 4,100,000 kronor avsett att tillhopa med bolagets å annan verksamhet än tillverkning och försäljning av socker och sirap och här avsedda biprodukter erhållna vinst användas till förräntning av bolagets eget kapital eller till ändamål, som bolaget äger fritt bestämma, dock förutsättes att den under 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterlämnande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet överhuvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

6 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse behörigen skadas.

7 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderligt för tillsynens utövande.

8 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 5 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

9 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

10 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1942 till och med den 31 juli 1943 eller, i den mån av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen det framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag. De bestämmelser i äldre kontrakt, som avse avveckling av kontrakten, ersätas av motsvarande bestämmelser i nya kontraktet.

Allmänna anteckningar från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å sid. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden.

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att Kungl. Maj:t härom träffar avtal direkt med sockerbolaget.

3. Frågan om sättet för täckande av kostnaderna för beredskapslagringen av socker och eventuell kvalitetsförsämring vid dylik lagring har — i avbidan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till härom gjord framställning att dessa kostnader skola ligga *utanför* nu förevarande kontrakts bestämmel-

ser — tills vidare avförts från förhandlingarna mellan statens sockernämnd och sockerbolaget.

4. Beträffande betodlingskontrakten har bolaget, på hänvändelse från nämnden, medgivit *dels* att bestämmelsen om betprisets slutreglering ändras därhän, att slutregleringen skall, där ej i särskilt fall hinder möter, ske under senare hälften av februari, *dels ock* att odlares skyldighet att betala frakt för all jord skall inträda, om smutsprocenten överstiger 25 (vilket alltså innebär nu gällande procenttals höjande från 20). Vidare har bolaget bekräftat vad bolaget redan vid förhandlingar direkt med betodlarna uttalat, nämligen att bolaget vore villigt att av betpriset betala så mycket som rimligen kan ske à-konto under kampanjen.

Förbindelse

till

Statens sockernämnd

**angående betarbetarlönerna 1942 samt bestridande av vissa på
statens sockernämnd ankommande kostnader.**

§ 1.

Undertecknad, här nedan kallad betodlaren, förbinder sig gentemot statens sockernämnd att vid användning under 1942 av lejd arbetskraft för sockerbeters skötsel eller upptagning — där ej gällande kollektivavtal om dylikt arbete är tillämpligt eller betarbetaren eljest av betodlaren erhåller ersättning enligt de i kollektivavtalet stadgade bestämmelserna — iakttaga följande:

1) För *sommarskötseln* skall, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 103 kronor 4 öre per tunnland om 6,400 sträckfamnar. Bortfaller den första av ovan nämnda hackningar, minskas ackordet för sommarskötseln med 4 kronor 48 öre per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 14 kronor 8 öre. Bortfaller både första och sista hackningen, minskas ackordet med 15 kronor 36 öre per tunnland.

2) Ovanstående är ett grundpris, vartill på grund av plantantalet tillägg eller avdrag utgår enligt följande tabell.

Vid följande plantantal per 6,400 sträckfamnar

utgår tillägg med	Kr.	utgår avdrag med	Kr.
39,000	1: 50	37,000	1: 50
40,000	3: —	36,000	3: —
41,000	4: 50	35,000	4: 50
42,000	6: —	34,000 (4: 50 + 3: —) =	7: 50
43,000	7: 50	33,000 (4: 50 + 6: —) =	10: 50
44,000	9: —		o. s. v.
45,000	10: 50		
46,000	12: —		
47,000 (12: — — 1: 50) =	10: 50		
48,000 (12: — — 3: —) =	9: —		
o. s. v.			

För 38,000 plantor per 6,400 sträckfamnar utgår ej tillägg eller avdrag.

3) Tillägg till, respektive avdrag från grundpriset, beroende av plantantalet, göres vid slutlikviden för sommarskötseln.

Som underlag för eventuellt avdrag inestår utav ersättningen för gallringen 15 % tills slutlikvid sker.

Räkning av plantantal utföres för varje arbetare för sig och efter dennes sista hackning och skall ske å 4 sträckor per gallrade 6,400 sträckfamnar om vardera 40 sträckfamnar. Denna räkning, som utföres å sträckor representerande det genomsnittliga gallringsresultatet, lägges till grund för uträkningen av tillägg, respektive avdrag.

Vid beräkandet av plantantal skola dubbelplantor ej medräknas.

4) För *upptagning*, innefattande att betorna skola omsorgsfullt avblastas, väl rengöras från jord och smårötter och samlas i högar på förut väl rengjord plats samt högarnas täckande med blast, skall utgå ackord per 400 sträckfamnar med minst: för arbete verkställt före den 25 oktober kr. 6: 50, för arbete verkställt fr. o. m. 25 oktober—9 november kr. 7: —, för arbete verkställt fr. o. m. den 10 november kr. 8: —, dock att beträffande arbetare, som fullgjort åtaget arbete, totalersättningen alltid skall utgöra minst kr. 7: — per 400 sträckfamnar.

5) Till arbetare, som i enlighet med föreskrifterna under 4) här ovan antingen utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3,200 sträckfamnar, eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, skall för verkställt upptagningsarbete — utöver ackordet — utgå en särskild ersättning (kvantitetstillägg). För varje fullt 1,000-tal kg per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 28,000 kg avräknade sockerbetor per hektar, utgör kvantitetstillägget 6 öre per 400 sträckfamnar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad att slutföra åtaget upptagningsarbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal.

6) Betodlaren skall senast inom tre veckor, sedan kampanjen avslutats vid vederbörande fabrik, per post översända kvantitetstillägget till arbetare, som är bosatt å annan ort, därest arbetaren framställer begäran härom och uppger fullständig adress.

Betodlaren förbinder sig att, sedan leveransen av sockerbetor för året avslutats, för betarbetare, som så påfordrar, förete skriftligt, av svenska sockerfabriksaktiebolaget tillhandahållen uppgift å sin medelskörd av sockerbetor under året.

7) Erhåller betarbetaren icke ersättning enligt bestämmelserna här ovan under 1)—6), är betodlaren pliktig att, där han ej inom viss av statens sockernämnd förelagd tid styrker sig hava till betarbetaren betalat vad som felas, efter anmodan av nämnden utgiva ett belopp, motsvarande den felande ersättningen jämte 5 procent årlig ränta därå, att av nämnden disponeras enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

§ 2.

Tillika förbinder sig betodlaren att till täckande av kostnader, som statens sockernämnd har att bestrida, under 1942 till nämnden erlægga en avgift av intill 3 kronor för varje uppmätt hektar av odlarens sockerbetsodling sagda

år. Avgiften, vilkens närmare belopp fastställas av Kungl. Maj:t, skall innehållas å betodlaren tillkommande betlikvid. För del av hektar reduceras avgiften i proportion till arealen.

§ 3.

Tvister om tolkningen och tillämpningen av denna förbindelse — däri inbegripet avgörande, huruvida och i vad mån ersättningsskyldighet enligt § 1 mom. 7 föreligger — skola avgöras enligt gällande lag om skiljemän, med iakttagande att skiljemännen skola vara tre, varav en utses av styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och en av styrelsen för svenska lantarbetareförbundet samt den tredje (ordföranden) av Kungl. Maj:t.

I följande fall må § 1 mom. 1, 4 och 5 i stället hava nedan angivna lydelse, nämligen beträffande

Betodlare å Gotland.

1. För *sommarskötseln* skall, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 96 kronor per tunnland om 6,400 sträckfamnar. Bortfaller den första av ovan nämnda hackningar, minskas ackordet för sommarskötseln med 4 kronor per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 13 kronor per tunnland.

4. För *upptagningen*, innefattande att betorna skola omsorgsfullt avblastas, väl rengöras från jord och smårötter och samlas i högar på förut väl rengjord plats samt högarnas täckande med blast, skall ackordet vara minst 107 kronor per tunnland. För upptagning, som verkställs senare under året än den 9 november, utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland.

5. Till arbetare, som i enlighet med föreskrifterna under 4 här ovan antingen utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3,200 sträckfamnar, eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, skall för verkställt upptagningsarbete — utöver ackordet — utgå en särskild ersättning (kvantitetstillägg). För varje fullt 1,000-tal kg per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 25,000 kg avräknade sockerbetor per hektar, utgör kvantitetstillägget 4 öre per 400 sträckfamnar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad att slutföra åtaget upptagningsarbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal.

Betodlare, som tecknar betodlingskontrakt med Mörbylånga råsockerfabrik.

1. För *sommarskötseln* skall, därest denna omfattar fyra arbetsmoment (hackning, gallring och ytterligare två hackningar), betalas ett ackord av minst 103 kronor per tunnland om 6,400 sträckfamnar. Bortfaller den första av ovan nämnda hackningar, minskas ackordet för sommarskötseln med 5

• kronor per tunnland. Bortfaller den sista hackningen, minskas samma ackord med 14 kronor per tunnland.

4. För *upptagning*, innefattande att betorna skola omsorgsfullt avblastas, väl rengöras från jord och smårötter och samlas i högar på förut väl rengjord plats samt högarnas täckande med blast, skall ackordet vara minst 100 kronor per tunnland. För upptagning, som verkställles senare under året än den 9 november, utgår ett tillägg av 8 kronor per tunnland.

5. Till arbetare, som i enlighet med föreskrifterna under 4 här ovan antingen utfört åtaget arbete med upptagningen av sockerbetor å överenskommen areal, dock minst 3,200 sträckfamnar, eller — där uppgörelse om viss areal ej föreligger — upptagit minst samma areal, skall för verkställt upptagningsarbete — utöver ackordet — utgå en särskild ersättning (kvantitetstillägg). För varje fullt 1,000-tal kg per hektar, varmed skörden å egendomen överstiger 25,000 kg avräknade sockerbetor per hektar, utgör kvantitetstillägget 4 öre per 400 sträckfamnar. Därest arbetare genom styrkt sjukdom eller annat laga förfall är förhindrad att slutföra åtaget upptagningsarbete, skall kvantitetstillägget utgå i proportion till upptagen areal.